

MUZEE ȘI COLECȚII MUZEALE DIN JUDEȚUL ALBA ÎN PRIMII ANI AI REGIMULUI COMUNIST

Călin ANGHEL*

Museums and Museum Collections in Alba County during the First Years of the Communist Regime

Abstract. *The present study sets out to give an account of the problems affecting the museums and museum collections in Alba County after the end of the Second World War, as well as the transformations they suffered in the years that followed the proclamation of the Romanian People's Republic on 30 December 1947. The study looks into the Regional Museum and the Batthyáneum Library in Alba Iulia, the Museum of Archeology and Numismatics in Aiud and the Sabin Olea collection of Cib commune. In the period under scrutiny, the authorities exerted increased pressure on museums to have their specialists hasten the reformation of exhibitions and change the historical discourse in accordance with communist ideology.*

Keywords: *museology, ideology, communism, "cultural revolution", dictatorship.*

Cuvinte-cheie: *muzeeologie, ideologie, comunism, „revoluția culturală”, dictatură.*

Introducere

Imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, comuniștii din România, sprijiniți de Moscova, au depus eforturi pentru dobândirea întregii puteri în stat¹, iar ulterior pentru consolidarea acesteia, prin exercitarea unui control absolut asupra tuturor instituțiilor². În paralel, au inițiat un proces de sovietizare în ritm alert a țării, prin care urmăreau transformarea radicală a societății românești, a economiei, a vieții politice și culturale, în conformitate cu ideologia marxist-leninistă. Reformele care au urmat s-au realizat pe coordonate asemănătoare celor petrecute în Uniunea Sovietică interbelică, cu deosebirea că acolo s-au desfășurat pe parcursul unui deceniu, în timp ce în România impunerea lor a durat doar câțiva ani³.

Nici cultura nu a fost ocolită de procesul de sovietizare. Din contră, acesteia i s-a acordat o atenție specială, iar prin ideologizarea sa excesivă i s-a rezervat un rol important atât în crearea așa-numitului „om nou”, după model sovietic, cât și în responsabilizarea și implicarea clasei muncitoare în construirea noii societăți socialiste⁴.

Acest proces, însă, devenea posibil doar prin înfăptuirea „revoluției culturale”, care trebuia să lichideze vechea și „decadenta cultură burghezo-

---

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România; e-mail: calin.anghel@uab.ro.

¹ Velimirovici 2015, p. 32.

² Bosomitu 2008, p. 21.

³ Velimirovici 2015, p. 33.

⁴ Nicoară 2017, p. 585; Cora 2014, p. 478.

moșierească” și să o înlocuiască cu cea a clasei muncitoare, inspirată de realizările Uniunii Sovietice, a cărei supremație, și la acest capitol, nu putea fi pusă la îndoială, potrivit propagandei oficiale.

Într-o expunere referitoare la rolul muzeelor din Republica Populară Română în construirea socialismului, Gheorghe Banu, șeful Secțiunii Culturale a Comitetului Executiv al Sfatului Popular Regional Ploiești, folosind o exprimare simplă, „pe înțelesul tuturor”, în ton cu recomandările noii orânduiri, explica importanța înfăptuirii „revoluției culturale”:

„Trecerea de la viața cea veche la viața cea nouă presupune, așa cum ne învață marxism-leninismul, o luptă uriașă dusă între nou și vechi, deoarece vechiul, luat în toată complexitatea lui, cu toate că a fost doborât, totuși persistă sub diferite forme, căutînd ca prin orice mijloace să lovească noul. [...] Realitatea ne-a demonstrat că, dacă din punct de vedere politico-economic înfăptuirile revoluționare se pot face relativ cu mai multă ușurință, înfăptuirea revoluției culturale presupune o luptă cît mai îndelungată și mai dificilă. [...] Înfăptuirea revoluției culturale presupune pe de-o parte o luptă dîrză și răbdătoare, iar pe de-o parte folosirea celor mai multiple instrumente cu ajutorul cărora să se poată descoperi și înlătura din gândirea oamenilor [...] rămășițele culturii vechi capitaliste [...] și să se introducă în mod treptat o nouă concepție despre lume și despre viață, o concepție care să aibă la bază știința marxist-leninistă, o concepție materialistă”⁵.

În realitate, „revoluția culturală” a însemnat instituirea de către Partid a unui monopol și în acest domeniu atât prin eliminarea celor care puteau produce cultură în afara controlului statului, cât și prin naționalizarea infrastructurii culturale și plasarea tuturor instituțiilor de profil sub autoritatea statului⁶.

Pentru a preveni apariția unor opinii diferite de cele oficiale, Partidul a interzis publicațiile pe care le considera „necorespunzătoare”, a oprit comercializarea acestora și a impus scoaterea lor din biblioteci. Dacă în vara anului 1945 lista acestora cuprindea 910 titluri, în 1948, când a fost tipărită broșura *Publicații interzise până la 1 mai 1948*, numărul lor a crescut la 8779⁷. De altfel, lista rămânea deschisă, publicațiilor incluse putându-li-se adăuga și altele, dacă existau sesizări sau inițiative în acest sens⁸.

La sfârșitul anului 1947, în urma presiunilor constante și a șantajului venit din partea liderilor comuniști Gheorghe Gheorghiu-Dej și Petru Groza, regele Mihai a fost forțat să abdice și să plece în exil⁹. În aceste

---

⁵ Banu 1956, p. 7-8.

⁶ Moldovan 2012, p. 355.

⁷ Tismăneanu *et alii* 2007, p. 309.

⁸ Deheleanu 2015, p. 519; Stoica 2018, p. 68.

⁹ Copilaș 2013, p. 415; Șandru 2007, p. 273-274.

condiții, în nou-proclamata Republica Populară Română, procesul de sovietizare putea fi dus la un alt nivel.

În anul 1948, după naționalizările din sectorul economic, au urmat cele din domeniul culturii și al divertismentului, instituțiile vizate urmând să servească regimului ca instrumente de propagandă¹⁰. Au fost trecute în proprietatea statului editurile, tipografiile, industria cinematografică și sălile de cinema, Partidul dobândind astfel controlul absolut asupra unor canale mediatice cu mare impact la public¹¹.

În același timp, noua putere era preocupată de crearea unui cadru instituțional propice, care trebuia să eficientizeze acest control și, totodată, să gestioneze un asalt propagandistic fără precedent în societatea românească. S-au folosit în acest sens toate canalele de comunicare existente, iar prin mesajele transmise populației, comuniștii încercau, pe de o parte, să-și legitimizeze propriile acțiuni, și, pe de altă parte, să-și asigure perpetuarea puterii și succesul actului de guvernare¹². Pentru atingerea acestor deziderate, la primul Congres al Partidului Muncitoresc Român, din 21-23 februarie 1948, s-a decis, între altele, crearea *Direcției de Propagandă și Agitație a CC al PMR*, structură care a dezvoltat un aparat complex de control și de propagandă, pus în slujba „revoluției culturale”¹³.

Schimbările impuse de noile autorități nu s-au oprit aici. Rând pe rând, instituții de tradiție, cu o îndelungată activitate în domeniul științelor sau al culturii și cu un mare prestigiu în rândul populației, au fost reorganizate sau și-au încetat activitatea. Academia Română a fost desființată, locul ei fiind luat, începând cu data de 9 iunie 1948, de Academia Republicii Populare Române. Doar o treime dintre vechii academicieni au făcut parte din noua structură, cei 66 de membri titulari activi ai acesteia fiind numiți prin decret prezidențial¹⁴. Au fost preferați oameni noi, angajați politic, fideli Partidului Muncitoresc Român¹⁵. Noua structură se subordona Președinției Consiliului de Miniștri, căreia îi prezenta, periodic, un raport de activitate¹⁶. Prin activitatea sa, Academia RPR trebuia să contribuie la

---

¹⁰ Ștefănescu 2010, p. 237.

¹¹ Cora 2014, p. 484-485.

¹² *Ibidem*, p. 478.

¹³ În anul 1950 structura a fost reorganizată, devenind *Secția de Propagandă și Agitație*, iar atribuțiile i-au fost extinse, supervizând aplicarea politicilor Partidului de către structurile care aveau ca domeniu de activitate educația, științele și cultura, precum Ministerul Învățământului Public, Ministerul Artelor și Informațiilor, Academia RPR, Comitetul pentru Radioficare și Radiodifuziune, Comitetul pentru Cinematografie, Comitetul Așezămintelor Culturale și altele (Moldovan 2012, p. 355; Bosomitu 2008, p. 43).

¹⁴ Velimirovici 2015, p. 36.

¹⁵ Stoica 2018, p. 68.

¹⁶ Moldovan 2012, p. 356.

apariția unui nou tip de om de știință și a unui nou tip de om de cultură, cadre capabile „să lupte pentru construirea unei noi ordini sociale drepte”¹⁷.

La sfârșitul aceluiași an își înceta activitatea și Asociația pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (Astra), patrimoniul despărțământelor sale fiind direcționat spre ateneele populare și spre căminele culturale din țară. Astrei i-au urmat, la începutul anului 1949, alte asociații, fundații și centre culturale, toate desființate de autoritățile comuniste cu același scop, al instaurării controlului absolut asupra activităților științifice și culturale¹⁸.

Nici muzeele și nici colecțiile muzeale, indiferent că erau finanțate de stat, că aparțineau unor culte sau erau încă în proprietatea unor particulari, nu au fost ocolite de ingerințele și de controlul noii puteri. Autoritățile comuniste urmăreau ca aceste instituții, din ce în ce mai frecventate de public, să devină, cât mai grabnic, instrumente de propagandă. Dar, pentru a putea fi considerate eficiente în noua lor misiune, era necesară o transformare radicală a mesajului pe care-l transmiteau vizitatorilor. Dacă până atunci, prin expozițiile organizate și prin publicațiile pe care le editau, muzeele oglindeau o concepție despre istorie, societate și cultură, etichetată de comuniști drept „decadentă”, expresie a „orânduirii burghezo-moșierești”, în viitor aceste instituții trebuiau reformate, astfel încât să reflecte ideologia noului regim. Prin înființarea în anul 1948 a Muzeului Româno-Rus¹⁹, puterea a oferit și un prim exemplu de muzeu pus în slujba ideologiei și a propagandei comuniste, care trebuia să servească drept model vechilor instituții de profil, care întârziiau să se reformeze.

În primii ani de după cel de-al Doilea Război Mondial, muzeelor le-a fost impusă, în special, conformarea la unele solicitări punctuale, dar care se încadrau într-un plan mai amplu al noii puteri, cum ar fi prezența în expoziții a portretelor ideologilor comunismului și ale liderilor de la București și a unor exponate care să illustreze vechimea prieteniei cu poporul rus, precum și bunele relații cu celelalte state est-europene care, la fel ca și România, intraseră în sfera de influență sovietică. De asemenea, era imperativă prezentarea pentru public a unor mărturii ale implicării țăranilor și, mai târziu, a proletariatului în mișcări cu caracter revoluționar, ca manifestări ale luptei de clasă, precum și ilustrarea activității în ilegalitate a comuniștilor din România și rolului pe care l-au jucat în „victoria împotriva fascismului” și, ulterior, în înlăturarea „regimului burghezo-moșieresc”.

---

¹⁷ Nicoară 2017, p. 588-589.

¹⁸ *Ibidem*, p. 591.

¹⁹ Muzeul, cu filiale în 27 de orașe ale țării, avea ca principală misiune prezentarea către public a tradiției relațiilor de prietenie dintre cele două popoare, la care se adăugau popularizarea realizărilor Uniunii Sovietice și consacarea unei imagini favorabile comunismului în conștiința românilor (Verzea 2003, p. 402).

În următoarea etapă a reformării muzeelor era necesar ca schimbările să fie mai radicale, astfel încât aceste instituții să poată contribui la apariția unei noi conștiințe politico-sociale și la formarea „omului nou”. Pentru atingerea acestor deziderate, era necesar ca expozițiile să fie reorganizate, de data aceasta în conformitate cu concepția „materialismului istoric și dialectic”. Dar, pentru expunerea acestei viziuni era nevoie de artefacte și de materiale ilustrative noi, de o perspectivă diferită de cea tradițională asupra istoriei românilor și, nu de puține ori, de alți specialiști care să se ocupe de punerea în practică a acestor cerințe. Astfel, după epurările de publicații din bibliotecile muzeale, au urmat cele care vizau bunurile culturale considerate „nepotrivite” atât din expoziții, cât și din depozite, la care se adăugau, frecvent, și schimbări de personal.

Muzee și colecții muzeale din județul Alba

Noua putere a avut în vedere toate muzeele și toate colecțiile cu acest profil, indiferent de mărimea și de importanța lor, de la micile puncte muzeale școlare sau din mediul rural, până la cele mai importante instituții de acest gen din marile orașe. Pentru ca procesul de reformare să fie coerent și să producă efectele scontate, un prim pas făcut de Ministerul Artelor și Informațiilor a fost colectarea de date din teritoriu pentru a se cunoaște cu exactitate numărul acestora, profilul lor, patrimoniul pe care-l gestionau și problemele cu care se confruntau. În acest scop, la începutul lunii iulie a anului 1948 a fost expediată către Direcțiile Serviciilor Culturale din județe o circulară prin care erau solicitate informații despre muzeele și colecțiile de profil, publice sau particulare, care funcționau pe teritoriul lor administrativ²⁰. Pentru fiecare dintre ele trebuiau comunicate, pe lângă datele de identificare sumare (denumire, profil, istoric, adresă, subordonare, finanțare, spațiu deținut), starea de conservare a colecțiilor, situația inventarelor, structura și nivelul de pregătire a personalului, numărul lunar al vizitatorilor etc. În plus, pe lângă obligația de a furniza aceste date, muzeele și colecțiile trebuiau să trimită ministerului inventarele patrimoniului deținut, ale bibliotecilor, precum și ghidurile, publicațiile științifice pe care le editau și orice alt tip de tipărituri proprii, fiecare dintre ele în dublu exemplar²¹.

Ca răspuns la solicitarea Ministerului Artelor și Informațiilor, Serviciul Cultural Județean Alba a început demersurile întocmirii unei liste care să conțină toate instituțiile și colecțiile cu profil muzeal de pe cuprinsul județului. Spre exemplu, într-o variantă de lucru a acesteia au fost incluse, alături de Biblioteca Batthyáneum din Alba Iulia și de muzeul constituit pe lângă Colegiul Bethlen din Aiud, mai multe colecții, dintre care una

---

²⁰ MNUAI, dosar *Iulie 1948*, f. 2-7.

²¹ *Ibidem*, f. 3-4.

aparținea unei parohii (a Bisericii Evanghelice CA din Sebeș), alte patru erau școlare (a Liceului „Mihai Viteazul” din Alba Iulia, a Liceului „Titu Maiorescu” din Aiud, a Școlii Normale din Abrud și a Școlii primare confesionale din Sebeș) și trei particulare (ale familiilor Mauksch și Haldenwang, ambele din Sebeș, și cea a preotului Sabin Olea din Cib)²².

Cu toate că nu cunoaștem varianta finală a listei, din corespondența ulterioară a Secțiunii Culturale a Comitetului Provizoriu al Județului Alba cu muzeele din județ și cu Ministerul Artelor și Informațiilor reiese faptul că, în cele din urmă, s-a renunțat la includerea în această evidență a mai multor colecții, cum ar fi cea a Bisericii Evanghelice CA din Sebeș și a celor școlare²³. În aceeași situație s-au aflat și două dintre cele trei colecții particulare: Mauksch²⁴ și Haldenwang²⁵.

În cele din urmă au rămas în atenția serviciilor specializate județene și a ministerului, următoarele muzee și colecții: Muzeul Regional, Biblioteca Batthyáneum, ambele din Alba Iulia, Muzeul de Arheologie și Numismatică din Aiud și colecția Sabin Olea, din comuna Cib.

Muzeul Regional Alba Iulia

Înființat de Societatea Istorică, Arheologică și de Științe Naturale a Comitatului Alba Inferioară, în 1888, din dorința de a contribui la protejarea numeroaselor descoperiri de antichități romane de pe raza orașului, frecvent traficate și chiar distruse²⁶, muzeul din Alba Iulia a devenit destul de repede o instituție foarte activă în viața culturală și științifică a orașului. Colecția

---

²² MNUAI, dosar *Copii iulie 1948*, f. 12.

²³ Cea mai mare parte a colecției Liceului „Mihai Viteazul” din Alba Iulia a ajuns, încă din perioada 1940-1942, în patrimoniul muzeului din Alba Iulia, stând la baza secției de etnografie a acestuia (Oprîș 1994, p. 72). Școala Normală din Abrud deținea o simplă colecție de mineralogie care nu putea fi vizitată, fiind folosită doar în scop didactic (SJAANR, fond *Inspectoratul școlar al județului Alba*, dosar 79/1950, f. 51).

²⁴ Din colecția dr. Friedrich Mauksch (1864-1932), care cuprindea în timpul vieții fondatorului piese numismatice, etnografice și arheologice, se mai aflau în posesia familiei doar bunuri din cea de-a doua categorie, artefactele arheologice fiind donate, încă din anul 1939, Muzeului Brukenthal din Sibiu (Streitfeld, Berciu 1974, p. 676-677), iar piesele de numismatică fuseseră trimise în Germania în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În anul 2002, acestea s-au întors în România, iar un an mai târziu o parte a fost donată aceluiași muzeu sibian (Ciulavu 2014, p. 559).

²⁵ În cazul colecției lui Karl Haldenwang (1864-1939), lucrurile stăteau oarecum diferit. Cu excepția bătelor ciobănești, achiziționate de-a lungul timpului din zona Brașovului și pe care fondatorul le donase muzeului din Sighișoara (Streitfeld 1973, p. 876), cele mai multe dintre artefactele din alcătuirea colecției, în special cele rezultate din cercetări arheologice, erau păstrate de fiii săi, ambalate în lăzi și sigilate. În 1948, însă, o parte a colecției a ajuns în posesia Muzeului Regional din Alba Iulia (Berciu, Berciu 1949, p. 36-37), iar patru ani mai târziu, o altă parte a intrat în patrimoniul Muzeului Mixt din Sebeș (Simina 2002, p. 223).

²⁶ Moga, Mârza 1990-1993, p. 420.

muzeală a societății istorice, al cărei custode a devenit, începând cu anul 1887, Adalbert Cserni (1842-1916), a fost instalată, în 1888²⁷, în clădirea grădiniței din cartierul Lipoveni, din care ocupa două încăperi²⁸. Începând cu anul 1900, muzeul a primit, din partea autorităților locale, dreptul de a folosi, pentru o perioadă nedeterminată, edificiul altei grădinițe, de data aceasta din cartierul Maieri²⁹. Izbucnirea Primului Război Mondial și moartea lui A. Cserni, în anul 1916, au afectat serios activitatea muzeului. Confruntat cu lipsa fondurilor și cu pierderea parțială a colecțiilor, trimise la Budapesta, în 1916 și 1918³⁰, pentru a fi puse la adăpost, muzeul albaiulian risca să fie închis pentru public. Ceea ce s-a și întâmplat, însă doar după terminarea războiului, când, la începutul lui 1919, noile autorități au dispus închiderea instituției. S-a reușit redeschiderea acesteia în vara anului 1920, după ce, în prealabil, artefactele aflate în capitala Ungariei, au fost recuperate.

În anul 1929, cu ocazia Serbărilor Unirii, muzeul a fost mutat în aripa de nord-est a ansamblului Catedralei Încoronării, fiind reorganizat³¹ și deschis pentru public, cu titulatura schimbată în Muzeul Unirii³². Din 1938, de când profesorul Ion Berciu (1904-1986)³³ a fost numit director, prin cercetările arheologice pe care le desfășura și prin publicația științifică pe care o edita, revista *Apulum*³⁴, muzeul albaiulian a intrat în rândul instituțiilor în care, pe lângă eforturile de protejare și de valorificare a patrimoniului, se desfășura și o importantă activitate de cercetare. În anul 1939, titulatura muzeului a fost schimbată din nou, numindu-se pentru aproape trei decenii Muzeul Regional Alba Iulia³⁵.

Din anul 1945 instituția a intrat în subordinea Ministerului Artelor, iar de bunul mers al activității sale era responsabil un consiliu de conducere format din reprezentanți ai Astrei și ai Primăriei Municipiului Alba Iulia, cu Ion Berciu, directorul muzeului, în calitate de secretar³⁶. Aceștia li se adăugau și doi membri de onoare: generalul Dănilă Papp (1868-1950) și profesorul Constantin Daicoviciu (1898-1973)³⁷.

---

²⁷ Petranu 1922, p. 112.

²⁸ Roșu 2018, p. 10.

²⁹ Popa 2018, p. 233.

³⁰ Moga, Mârza 1993, p. 34.

³¹ Opriș 1981, p. 512.

³² Josan 1985, p. 14.

³³ Pentru biografia și activitatea lui Ion Berciu, vezi Aldea, Moga 1986, p. 389-390; Wollmann 2004, p. 1-60.

³⁴ Primul număr al publicației științifice a muzeului albaiulian, tipărit în 1942, a fost editat între anii 1939 și 1942 (Josan 1985, p. 16).

³⁵ Roșu 2018, p. 17.

³⁶ Berciu 1946, p. 439.

³⁷ Roșu 2018, p. 18.

Până în anul 1948, activitatea instituției s-a desfășurat pe coordonate asemănătoare celor de dinaintea și din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, muzeul întreprinzând, în continuare, cercetări arheologice și depunând eforturi pentru creșterea numerică și calitativă a colecțiilor³⁸. Mai mult, în 1946 a fost publicat și cel de-al doilea număr al buletinului muzeului, *Apulum*, ulterior lucrându-se intens pentru pregătirea volumului următor³⁹. Această activitate deosebită a fost posibilă și datorită bugetului de care dispunea instituția în acei ani. În baza articolului 9 al Legii 226, publicată în *Monitorul oficial*, nr. 74, din 30 martie 1945, muzeul beneficia de o subvenție provenind din bugetele localităților aflate în raza lui de activitate. Suma minimă pe care acestea trebuiau să i-o aloce se calcula respectându-se raportul de 1 la 1000 de lei, din bugetul fiecăreia. Fondurile provenite din aceste surse puteau fi folosite doar pentru susținerea activității științifice: cercetări arheologice, istorice și etnografice, precum și pentru publicarea revistelor de profil⁴⁰. Cum muzeul din Alba Iulia era unul de nivel regional, sumele care-i intrau în buget pe această cale, nu erau de neglijat, instituția beneficiind de subvenții din partea administrațiilor locale din județele Alba, Turda, Târnava Mare și Târnava Mică⁴¹.

Cu toate acestea, activitatea muzeului se desfășura în condiții dificile, ce se datorau, în mare parte, spațiului pe care-l deținea, care s-a dovedit, în scurt timp, insuficient și impropriu, precum și personalului subdimensionat. Aceste lipsuri au ajuns ca treptat să afecteze majoritatea activităților de profil, ducând la deficiențe în evidența și valorificarea colecțiilor și făcând imposibilă asigurarea unor condiții optime de etalare, de depozitare și de conservare a bunurilor.

Acestor factori li se adăuga și controlul în creștere pe care autoritățile comuniste îl exercitau asupra muzeelor, prin care noua putere urmărea ca informațiile transmise publicului, prin intermediul expozițiilor și al publicațiilor, să fie conforme cu politica și cu ideologia regimului. Pentru a fi prevenite eventualele abateri, procesul de epurare a patrimoniului muzeului a continuat, de data aceasta fiind vizate, nu numai cărțile din bibliotecă, ci și bunurile muzeale atât cele aflate în expoziții, cât și cele din depozite. Un exemplu în acest sens, care ne dezvăluie, în același timp, și presiunea sub care personalul instituției își desfășura activitatea, datează din primele zile ale anului 1948, când, imediat după abdicarea silită a regelui Mihai și proclamarea Republicii Populare Române, exponenții noii puteri au somat

---

³⁸ Berciu, Berciu 1949, p. 1-44.

³⁹ Numărul al treilea al buletinului muzeului a fost editat în anii 1947-1948, fiind tipărit în 1949 (Wollmann 2004, p. 27).

⁴⁰ MNUAI, mapa nr. 2, *Buget propriu*, f. 268.

⁴¹ *Ibidem*, f. 142.

conducerea muzeului să distrugă portretele reprezentanților Casei Regale. Cum ordinul emis, încă din data de 31 decembrie 1947, nu preciza explicit la care dintre membrii ei se referea și dacă trebuiau distruse doar portretele oficiale ale acestora, Ion Berciu a înaintat Ministerului Artelor o adresă prin care cerea lămuriri. În același document, directorul muzeului albaiulian își exprima părerea cu privire la soarta unor exponate din colecția dedicată Unirii, recomandând ca reprezentările în ulei și în bronz ale regelui Ferdinand I și ale reginei Maria, să nu fie distruse, propunând ca întreaga secție să fie închisă pentru public și, în viitor, să fie accesibilă doar cercetătorilor⁴². Nu cunoaștem răspunsul ministerului, însă este posibil ca acesta să nu fi fost cel pe care Ion Berciu îl aștepta. Cu toate acestea, reprezentările regelui Ferdinand I și ale reginei Maria nu au fost distruse, ci, se pare, au fost ascunse, rămânând ca atare, inițial cu complicitatea tacită a personalului, până în anul 2013, când șapte tablouri, ulei pe pânză, au fost „redescoperite” în depozitele muzeului albaiulian⁴³.

În schimb, portretele fostului rege Mihai și al reginei-mamă au fost distruse, prin ardere, după cum reiese dintr-un proces-verbal încheiat în data de 3 ianuarie 1948, la sediul muzeului⁴⁴. Un exemplar al acestui act, însoțit de o adresă semnată de Ion Berciu, a fost trimis Chesturii Poliției din Alba Iulia⁴⁵.

Revenind la problema localului, trebuie subliniat faptul că situația dificilă cu care se confrunta muzeul, nu era de dată recentă⁴⁶, conducerea instituției căutând în mod constant soluții pentru remedierea ei. Deficitul de spațiu se resimțea însă tot mai acut, pe măsură ce numărul bunurilor muzeale creștea, ca urmare a numeroaselor campanii de săpături arheologice

---

⁴² Pentru a surprinde cât mai fidel atmosfera acelor zile, precum și atitudinea directorului muzeului față de patrimoniul pe care îl administra, în cele ce urmează, va fi reprodus, parțial, conținutul documentului, datat în 3 ianuarie 1948: „[...] Domnule Ministru, Ca urmare la raportul nostru Nr 764 din 31 Decembrie 1947, referitor la tablourile istorice Dinastiei, sesizați de ordinele circulare ale Chesturii și Ministerul Afacerilor Interne Nr 34.800, cu onor vă rugăm să binevoiți a dispune: 1. Dacă trebuie distruse și fotografiile, tablourile, în ulci, bronzurile și toate urmele referitoare la Regele Ferdinand și Regina Maria – obiecte ce fac parte din secțiunea Unirii. 2. Dacă nu este mai potrivit să fie închisă cu totul, secțiunea Unirii, urmând a fi folosite documentele și relicviile celelalte numai ca obiecte de studii pentru istorici. 3. Fiind vorba de valori publice, provenite din donații, achiziții costisitoare și bunuri inventariate, respectuos vă rugăm să binevoiți a dispune de urgență pentru a avea o acoperire superioară și pentru a proceda în chipul cel potrivit, în conformitate cu deciziunile luate de organele competente. Director I. Berciu” (MNUAI, mapa nr. 7, *Întreținere*, f. 128).

⁴³ Cutean, Mircea 2017, p. 174; Cutean, Mircea 2018, p. 250-251.

⁴⁴ MNUAI, mapa nr. 7, *Întreținere*, f. 127.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 126.

⁴⁶ Wollmann 2004, p. 5, 12-13.

și a achiziționării de noi colecții. Această stare de fapt împiedica dezvoltarea și modernizarea expozițiilor și, în același timp, afecta depozitarea bunurilor, cel mai adesea, bunurile nou-intrate fiind păstrate în spații improvizate.

Muzeul funcționa în aceeași aripă nord-estică a ansamblului catedralei, care, din 1947, devenise monument istoric și, după cum reiese dintr-un memoriu adresat la 17 mai 1948 de Ion Berciu profesorului Constantin Daicoviciu, ministru adjunct al Învățământului și președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice, la acea dată, situația spațiului pe care-l avea la dispoziție era critică. Din corpul de clădire pe care muzeul îl ocupa, pentru expoziția de bază se puteau folosi doar patru săli „două mai mari și două foarte mici”. Încăperile în care era depozitat materialul arheologic erau închiriate, la fel și biroul, care era folosit și pe post de bibliotecă și de atelier. În același document, Ion Berciu îi sugera ministrului și o posibilă cale de rezolvare a situației. În opinia sa, cel mai potrivit spațiu care putea fi alocat muzeului era cel al Sălii Unirii, unde propunea instalarea pinacotecii, a secției de etnografie, a expoziției de istorie („revoluțiile ardelen”), și, bineînțeles, a celei dedicate Unirii. Clădirea vizată era suficient de spațioasă, putând adăposti și depozitele, birourile, precum și „locuința personalului de pază”. Secțiile „Preistorie” și „Romană”, inclusiv lapidariul, puteau rămâne în localul pe care muzeul încă îl folosea. Pentru alocarea clădirii solicitate, inspirat dintr-un caz asemănător, în care Muzeul Banatului din Timișoara dobândise, în același an, un sediu nou, Ion Berciu îi sugera lui Constantin Daicoviciu și o posibilă cale de acțiune: transferarea clădirii, printr-un „Jurnal al Consiliului de Miniștri”⁴⁷, în subordinea Comisiunii Monumentelor Istorice, care, ulterior să o cedeze spre folosință muzeului albaulian⁴⁸.

Însă inițiativa nu a avut succesul scontat, iar Ion Berciu a reluat, cu mai mare insistență, demersurile pentru rezolvarea problemei localului. La 4 august 1948, într-un alt memoriu, expediat aceluiași Constantin Daicoviciu, directorul instituției îi adresa rugămintea de a interveni la Ministerul Cultelor și la Episcopia Clujului, Vadului și Feleacului, în speranța că Muzeul Regional va primi spre folosire și încăperile din aripa sud-estică a ansamblului catedralei, ajunse în proprietatea acesteia, și eliberate, în urma desființării Episcopiei Armatei⁴⁹. La 20 august 1948, printr-o adresă oficială, Ion Berciu îi solicita direct episcopului Nicolae Colan (1893-1967) spațiul respectiv, în care dorea mutarea secției de etnografie, a birourilor, precum și organizarea unei expoziții de artă religioasă și de carte veche⁵⁰. Răspunsul

---

⁴⁷ Echivalentul unei Hotărâri de Guvern, din prezent.

⁴⁸ MNUAI, mapa nr. 7, *Întreținere*, f. 88.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 65.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 66.

ierarhului a fost însă negativ, episcopia având nevoie de acel corp de clădire pentru personalul care deservea catedrala și mănăstirea⁵¹.

Pus în fața acestor nereușite, în toamna aceluiași an 1948, Ion Berciu s-a văzut nevoit să ia în calcul și posibilitatea unei rezolvări parțiale a problemei spațiului și a solicitat comandantului Regiunii a III-a Militară, cu sediul în Cluj, alocarea pentru muzeu a unor încăperi din „Pavilionul nr. 5”, clădire aflată în folosința armatei⁵². Cererea sa era justificată, existând, în acest sens, un ordin al Ministerului Apărării, datând din mai 1947, prin care Muzeului Regional din Alba Iulia i se permitea folosirea a șase camere din clădirea respectivă, pentru o perioadă de trei ani. Cum dispoziția nu fusese pusă încă în practică, Ion Berciu solicita rezolvarea cât mai grabnică a problemei, sperând să amenajeze acolo depozitele și biroul muzeului⁵³.

Eforturile depuse de conducerea instituției au continuat și la începutul anului următor, când a fost inițiat un alt demers prin care se urmărea dobândirea unui local suplimentar, în care să fie mutate secțiile „Etnografie” și „Istorie”, precum și depozitele. Era dorită clădirea situată pe strada Ecaterina Varga, la nr. 1, primită spre folosire de Liceul de Fete din Alba Iulia, recent mutat în Cetate și care, până la naționalizare, aparținuse Liceului Majláth⁵⁴. Ion Berciu considera că unitatea școlară nu avea neapărat nevoie de acel spațiu și că el putea fi cedat muzeului. În speranța dobândirii clădirii, a solicitat ministrului Artelor și Informațiilor să intervină pe lângă omologul său de la Ministerul Învățământului Public, căruia să-i fie prezentată situația dificilă cu care se confrunța muzeul albaulian în privința spațiului⁵⁵. Concomitent, profesorul Berciu a trimis o adresă și conducerii Liceului de Fete, prin care îi prezenta atât activitatea instituției pe care o conducea, cât și problemele cu care se confrunța, solicitând Comitetului Școlar să aprobe cedarea către muzeu a clădirii solicitate⁵⁶.

Cu toate eforturile depuse și în ciuda implicării profesorului Constantin Daicoviciu, un apropiat al muzeului și al lui Ion Berciu, problema localului nu s-a putut rezolva. Spațiile care au fost solicitate s-au

---

⁵¹ *Ibidem*, f. 63.

⁵² Identificarea acestei clădiri se dovedește a fi problematică. Însă, dacă s-a menținut numerotarea pavilionelor de la începutul secolului XX, cel cu numărul 5 era cel amenajat în clădirea Direcției de Geniu, ulterior vechea Prefectură și actualul sediu al Inspectoratului Școlar Alba (Fleșer 2006, p. 79).

⁵³ MNUAI, mapa nr. 7, *Întreținere*, f. 57.

⁵⁴ Se pare că este vorba de clădirea fostei Case Camerale, care în 1939 servea drept internat al Liceului Majláth (Berciu, Anghel 1965, p. 65). Pentru istoricul și descrierea clădirii, vezi Fleșer 2006, p. 97-100.

⁵⁵ MNUAI, mapa nr. 7, *Întreținere*, f. 44.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 46.

dovedit a fi, rând pe rând, indisponibile. În consecință, muzeul a fost pus în situația de a-și continua activitatea în aceleași condiții.

La fel de greu de rezolvat s-a dovedit a fi și problema deficitului de personal. Și această situație se cronicizase, numărul scăzut al angajaților reflectându-se în mod negativ asupra activității instituției. Dacă în anul 1941 muzeul funcționa cu doar doi salariați⁵⁷, directorul și un paznic, după reorganizarea din 1945, în baza legii 226 din 30 martie, numărul posturilor a crescut la 6, fiind necesară ocuparea a patru funcții: bibliotecar, preparator, secretar-contabil și paznic⁵⁸. În ciuda dificultăților pricinuite de deficitul de personal, această situație a continuat și în perioada următoare⁵⁹.

Anul 1949 avea să marcheze începutul unei noi etape din evoluția Muzeului Regional din Alba Iulia. În luna martie, din dispoziția Ministerului Artelor și Informațiilor, la solicitarea consilierului cultural Dumitru Ciumbrudean, muzeul a fost „închis și sigilat”, fiind cerută și efectuarea unei anchete și evaluarea activității angajaților. Mai mult, Ion Berciu și preparatorul muzeului au fost reținuți de Securitate și anchetați⁶⁰. Nu cunoaștem învinuirile care li se aduceau, dar cel vizat era, cu siguranță, Ion Berciu, datorită activității sale politice din trecut, el fiind, pentru o bună perioadă de timp, membru al Partidului Național-Țărănesc, însă fără a deține funcții importante în ierarhia acestuia⁶¹. În încercarea de a demonta acuzele care-i erau aduse și pentru a grăbi redeschiderea muzeului, profesorul Berciu a trimis numeroase memorii Ministerului Artelor și Informațiilor, prin care își exprima preocuparea față de situația creată, atrăgând atenția asupra efectelor negative ale închiderii instituției pentru o perioadă atât de lungă, în special, asupra activității sale științifice⁶². Pentru a-și susține nevinovăția, la jumătatea lunii iulie, odată cu redeschiderea muzeului, făcea apel la secretarul PMR Alba⁶³ și la adjunctul acestuia⁶⁴, îndemnându-i să-l viziteze, pentru a se convinge de „netemeinicia totală a învinuirilor aduse”⁶⁵. Invitația adresată celor doi oficiali ai Partidului era oricum tardivă atât pentru Ion Berciu, cât și pentru colegii săi, la jumătatea lunii iunie întregul personal fiind concediat⁶⁶.

---

⁵⁷ Wollmann 2004, p. 8.

⁵⁸ Berciu 1946, p. 440.

⁵⁹ MNUAI, mapa nr. 11, *Salarii*, f. 73.

⁶⁰ Wollmann 2004, p. 35.

⁶¹ Dărămuș 2009, p. 390.

⁶² Wollmann 2004, p. 59-60.

⁶³ MNUAI, mapa nr. 8, *Diverse*, f. 73.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 74.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 73.

⁶⁶ Persecuțiile la adresa profesorului Ion Berciu au continuat și în anii următori, culminând cu arestarea și condamnarea sa la 4 ani de închisoare, fiind învinuit că „în calitate de scriitor la diferite gazete din Ardeal, a contribuit prin scris la susținerea răz(boiului) cu U(niunea)

La data de 16 iulie 1949, muzeul a fost redeschis pentru public, însă cu un alt colectiv, format din patru noi angajați, dintre care doi erau îngrijitori⁶⁷. Aceștia au preluat inventarele de la predecesorii lor și au verificat „cu această ocazie toate piesele de valoare, documentele, secțiunea numismatică și alte secțiuni”⁶⁸. Ulterior, numărul salariaților a crescut, în toamna aceluiași an, fiind acoperite toate cele șase posturi care existau și înainte de schimbarea personalului. Mai mult, a fost numit și un nou director, în persoana lui Dumitru Ciumbrudean (1890-1985), unul dintre puținii comuniști din Alba Iulia, activ în structurile locale de partid, încă din perioada interbelică⁶⁹.

Cu toate acestea, problema personalului era departe de a fi rezolvată. Era în continuare insuficient și mulți dintre noii angajați renunțau la funcții, la scurt timp de la încadrare. În perioada cuprinsă între 15 iunie 1949 și 20 octombrie 1950, pe cele 6 posturi s-au perindat 16 angajați⁷⁰. Mai grav era faptul că niciunul dintre cei încadrați nu avea studii de specialitate și nici experiență în domeniu. Dumitru Ciumbrudean era absolvent a 6 clase primare, în timp ce adjunctul său, Dima Arcadie, era licențiat în Drept. Acestora li se adăugau doi referenți, absolvenți de liceu. Directorul muzeului recunoștea lipsa specialiștilor, dar nu o considera ca fiind o mare problemă, după cum reiese dintr-un chestionar, completat la solicitarea Secțiunii Culturale a Comitetului Provizoriu al Județului Alba:

„Nu avem personal de specialitate propriu zis însă personalul existent și-a însușit în parte atât chestiunile din muzeu cât și cu privire la administrație. Personalul este în măsură de a da explicații vizitatorilor. Directorul fiind și în trecut amator de muzee cunoscând unele muzee din străinătate și din țară”⁷¹.

Cu toate acestea, în luna octombrie a anului 1949, Ciumbrudean solicitase Comitetului Provizoriu al Orașului Alba Iulia încadrarea unui arheolog, care să cunoască bine și limba latină⁷². Până la angajarea acestuia, directorul muzeului apela, la nevoie, la doi colaboratori externi: profesorii Enea Zefleanu (1885-1963), consultant pe probleme de arheologie, pensionat la acea dată, și Iosif Magyarosi, latinist⁷³.

Sov(ietică)”, după cum s-a consemnat în Fișa matricolă penală, întocmită la Penitenciarul Jilava, în 12 iunie 1954 (<https://www.iicr.ro/fise-matricole-nou/>, accesat la 22.06.2019). Din sentința primită, Berciu a executat 3 ani și aproape două luni, fiind eliberat la data de 7 octombrie 1955 (Wollmann 2004, p. 35).

⁶⁷ MNUAI, mapa nr. 11, *Salarii*, f. 63.

⁶⁸ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 13.

⁶⁹ Pentru biografia și activitatea lui Dumitru Ciumbrudean, vezi Rotar 2018, p. 346-352.

⁷⁰ MNUAI, mapa nr. I, 1950, *Personal*, f. 23.

⁷¹ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 6.

⁷² MNUAI, mapa nr. 7, *Întreținere*, f. 17.

⁷³ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 7.

Încă din primele zile de activitate, prioritatea noilor salariați a fost epurarea din bibliotecă a volumelor interzise. Acestea au fost verificate în baza broșurii *Publicații interzise din anul 1948*, eliminându-se 433 de lucrări, care au fost înregistrate într-un registru special al cărților epurate, și depozitate într-un dulap „ținut sub cheie”⁷⁴. Aceștia le-au urmat bunurile muzeale, „verificându-se tablourile vechi din Muzeu, au fost scoase ca necorespunzătoare, un număr de 234 tablouri, care s’au depozitat în magazie”⁷⁵. De asemenea, s-au verificat cele 1717 clișee și s-a trecut la conservarea acestora, „prin învelirea lor în hârtie și ungerea lor cu ulei”⁷⁶.

O atenție specială a fost acordată activității vechiului colectiv și a lui Ion Berciu, în special, după cum se poate constata dintr-un raport de activitate pentru perioada cuprinsă între vara lui 1949 și cea a anului 1950, întocmit de Dumitru Ciumbrudean și transmis superiorilor, text care cuprindea o serie de insinuări și acuze voalate, la adresa fostului director:

„Verificând activitatea conducerii Muzeului din trecut, s’a putut constata din actele găsite că aici în Muzeu era o ramură politică a Partidului Național Țărănesc, tutelată de Dr. Ioan Pop, fostul președinte al organizației Național Țărăniste pe județ și care figura ca președinte al Comitetului de conducere al Muzeului Regional Alba-Iulia. Din diferite acte s’a constatat că s’au ținut ședințe camuflate cu diferite scopuri. Din corespondența fostului Director Ion Berciu s’a constatat că numitul întreținea unele legături politice reacționare cu anumite persoane din alte localități. La Muzeu s’a mai găsit o copie a unui memoriu necunoscut al lui Iuliu Maniu și 24 de hărți militare a teritoriului URSS tipărite în anul 1939 în Germania, făcându-se cunoscut despre toate acestea Ministerului Artelor”⁷⁷.

Principala sarcină pe care și-a asumat-o noua conducere a fost reorganizarea expoziției permanente, în conformitate cu viziunea și cu ideologia noului regim, materialismul istoric și dialectic. În acest scop, presat și de lipsa specialiștilor proprii, Dumitru Ciumbrudean a luat inițiativa constituirii unui colectiv, alcătuit din profesori și elevi ai școlilor din localitate, împreună cu care să pună în practică acest deziderat. La ședința de constituire, din 15 decembrie 1949, cei prezenți au decis ca la 9 ianuarie 1950, data următoarei întâlniri, să prezinte, în scris, propuneri de reorganizare a expoziției permanente, astfel încât aceasta să reflecte toate epocile istorice⁷⁸. În cadrul ședințelor care au urmat s-a decis structura

---

⁷⁴ *Ibidem*, f. 13.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 14.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 15.

⁷⁸ MNUAI, *Registru procese verbale ale colectivului de muncă pentru restructurarea muz. reg. A. Iulia*, 1949, f. 1-2.

acesteia, stabilindu-se că era necesar să fie ilustrate următoarele momente și epoci istorice:

„Societatea primitivă, Societatea de sclavi, Societatea feudală și descompunerea ei (Renașterea, inchiziția), Societatea capitalistă, Revoluția din octombrie 1917 (în Rusia), Societatea socialistă, Uniunea sovietică, Războiul din 1941-1945 pentru apărarea patriei sovietice, Barbarismul și inchizițiile hitleriste, Etapele din lupta Partidului Comunist din România în ilegalitate și legalitate, Realizările de la 23 august 1944, Republica Populară Română, Colțul Păcii”⁷⁹.

Pentru punerea în practică a tematicii noii expoziții, a fost întocmit un „Plan de Muncă”, în care s-a stabilit, la nivel de detaliu, ceea ce se impunea a fi prezentat în cadrul fiecăreia dintre temele și epocile propuse. În realitate, era vorba de o enumerare a unor fenomene istorice și a unor evenimente atât din istoria românilor, cât și din cea universală, dintre care cele mai multe nu puteau fi ilustrate cu ajutorul bunurilor din patrimoniul muzeului⁸⁰. În luna aprilie a anului 1950, activitatea colectivului a intrat în impas, Dumitru Ciumbrudean constatând o „moleșare de gândire și imaginație [...] în chestiunea restructurării Muzeului Regional Alba-Iulia”. Mai mult, îl acuza voalat pe unul dintre profesorii prezenți, Lucian Muntean, că „a făcut un fel de obstrucție [...] în ceia ce privește materialismul istoric în istorie [...]”. Totodată, se arăta deranjat de atitudinea acestuia, arătând că „prof. Lucian Muntean din discuțiile sale mereu afirma necesitatea fostului director Ion Berciu să fie cooptat în colectiv”⁸¹.

În cele din urmă, în luna mai, activitatea colectivului a fost suspendată, ca urmare a unei dispoziții emise de Direcția Artelor Plastice, Serviciul Muzee, din cadrul Ministerului Artelor și Informațiilor, căruia muzeul i se subordona, începând din același an, și prin care se interzicea continuarea reorganizării expoziției, până la sosirea unui delegat al serviciului, care urma să ofere instrucțiuni și asistență în acest sens⁸². În așteptarea acestor directive, expozițiile au fost totuși modificate, „Sala Unirii și Etnografică” fiind înnoite, expunându-se diferite piese provenind din depozite. Cu această ocazie, s-au confecționat opt vitrine noi, în patru dintre ele fiind expuse diverse documente, cele mai vechi datând din secolul al XVI-lea, precum și „proclamații și manifeste comuniste din trecut”. În aceleași secțiuni s-au expus „74 de tablouri cu vederi din URSS, Țara

---

⁷⁹ *Ibidem*, f. 4.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 5-9.

⁸¹ *Ibidem*, f. 14.

⁸² *Ibidem*, f. 15.

Socialismului, reprezentând diferite faze din viața socialistă a poporului sovietic”⁸³.

Problema spațiului a ajuns destul de repede și în atenția noii conduceri a muzeului. Situația localului nu se schimbese față de începutul anului anterior⁸⁴, iar directorul o cunoștea foarte bine, încă din perioada în care ocupa funcția de consilier cultural județean și chiar fusese implicat într-una dintre inițiativele de obținere a unui nou local pentru muzeu.

În condițiile în care criza spațiului amenința să compromită eforturile de reorganizare a expoziției de bază, Dumitru Ciumbrudean s-a străduit să identifice posibile soluții pentru rezolvarea acestei probleme. În luna octombrie a anului 1949, într-o solicitare adresată Comitetului Provizoriu al Orașului Alba Iulia, cerea sprijinul acestei structuri în vederea dobândirii, în folosul muzeului, a corpului de clădire sud-estic al ansamblului catedralei, care se afla în continuare în proprietatea Bisericii Ortodoxe Române. La sfârșitul lunii noiembrie s-a deplasat personal la București în încercarea de a obține spațiile respective, precum și deschiderea muzeului Bibliotecii Batthyáneum⁸⁵. Cum demersul său nu s-a bucurat de succes, directorul instituției s-a văzut nevoit să identifice noi posibile soluții pentru rezolvarea acestei probleme.

În vara anului 1950, Ciumbrudean propunea Secției Artă și Cultură a Județului Alba „contopirea Muzeului Regional Alba-Iulia, cu Muzeul-Biblioteca Bathyaneum al Episcopiei Romano-Catolice”, considerând că aceasta era cea mai potrivită soluție pentru rezolvarea problemei localului muzeului⁸⁶. El recomanda ca, în urma fuziunii celor două instituții, în spațiul pe care-l folosea Muzeul Regional să rămână expuse artefactele de epocă romană, în timp ce în localul Bibliotecii Batthyáneum „se puteau organiza celelalte secțiuni pe baze științifice ale Materialismului istoric și dialectic, precum și biblioteca”⁸⁷. Propunerea a fost analizată la nivel județean, după cum se poate deduce dintr-un text, scris de mână, pe adresa de înaintare a raportului de activitate al Muzeului Regional Alba Iulia, către Secția Artă și Cultură a Județului Alba:

„20.VI.1950.

Tov. Stoican va face un raport Așez. Cult., arătând că Muzeul Regional Alba are nevoie de spațiu, ca să corespundă necesităților. Ar fi de dorit ca

---

⁸³ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 14.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 5

⁸⁵ MNUAI, mapa nr. 2, *Buget propriu*, f. 1.

⁸⁶ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 16.

⁸⁷ *Ibidem*.

Biblioteca, muzeul și postul de observatoriu Batthyaneum să fie contopit cu Muzeul Regional”⁸⁸.

La 1 iulie, structura culturală județeană expedia raportul de activitate Comitetului pentru Așezămintele Culturale din RPR, cu propunerea „contopirii Muzeului cu Biblioteca-Muzeu « Bathyaneum »”, precizându-se, în încheiere, că avea asentimentul Partidului⁸⁹. Cum nici această propunere nu a fost agreată, Dumitru Ciumbrudean a fost nevoit să caute alte posibile soluții de rezolvare a crizei spațiului cu care se confrunta muzeul albaiulian. Într-o adresă, datând din luna august a anului 1950, acesta reînnoia solicitarea de acordare a corpului de clădire sud-estic al ansamblului catedralei ortodoxe, iar între clădirile pe care le considera potrivite pentru a găzdui Muzeul Regional, includea și Palatul Episcopal Romano-Catolic⁹⁰.

În ciuda tuturor strădaniilor, situația dificilă a spațiului cu care se confrunta muzeul s-a prelungit până în anul 1958, când, pentru rezolvarea parțială a problemei, i-a fost alocată Casa Armatei, actuala Sală a Unirii⁹¹.

Biblioteca Batthyáneum

Apariția Bibliotecii Batthyáneum a fost strâns legată de activitatea *Institutum Batthyani* *Albae Carolinae*, fundația culturală creată, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, de episcopul romano-catolic, Ignatius Batthyány (1741-1798). Alături de bibliotecă, fundația mai deținea un observator astronomic și câteva colecții, în care se regăseau piese arheologice, numismatice, precum și specimene de istorie naturală, toate donații ale înaltului prelat⁹². De asemenea, în cadrul *Institutum*-ului și în sprijinul acestuia, funcționau o tipografie și o legătorie⁹³. Printr-un act, redactat în anul 1798 și inclus în testamentul său, Batthyány stabilea donațiile cu care-și înzestra fundația, conferind, în același timp, bibliotecii și observatorului astronomic statut de instituție publică, cu venituri proprii, administrate de Episcopia Romano-Catolică⁹⁴.

Colecția de cărți a episcopului a fost nucleul bibliotecii, fondului de carte inițial adăugându-i-se de-a lungul timpului numeroase alte tomuri, cele mai multe provenind din donații, dar și din achiziții, care au îmbogățit patrimoniul de excepție al acesteia⁹⁵. Inventarele succesive realizate de-a lungul timpului reflectă această evoluție. La fel au stat lucrurile și în cazul

---

⁸⁸ *Ibidem*, f. 12.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 17.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 40.

⁹¹ Josan 1985, p. 18.

⁹² Dârja 2007a, p. 99.

⁹³ Dârja 1997, p. 341.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 345-346.

⁹⁵ Popa-Gorjanu 2018, p. 180.

celorlalte colecții, ele dezvoltându-se considerabil de-a lungul timpului. De asemenea, colecțiilor inițiale li s-au adăugat altele noi, cum ar fi cele de *ex-libris*-uri și de artă bisericească transilvăneană, a căror constituire a început din anul 1912⁹⁶.

În același an, se înființa și muzeul Bibliotecii Batthyáneum din care făceau parte vechile și noile colecții ale acesteia, iar la solicitarea directorului, *Institutum*-ul intra în subordinea Ministerului Culturii din Ungaria, beneficiind astfel și de subvenții de la buget. Cu toate acestea, statutul fundației a rămas neschimbat, fiind administrată, în continuare, de Episcopia Romano-Catolică de Alba Iulia⁹⁷.

După 1918, activitatea bibliotecii a continuat pe coordonate similare, patrimoniul ei crescând constant, prin aceleași căi: achiziții și, mai ales, donații, precum cea a episcopului Gustáv Károly Majláth (1864-1940), din 1938. În primăvara anului 1939, directorul Adalbert Baráth preda spre păstrare, Muzeului Regional din Alba Iulia, colecția de numismatică a bibliotecii⁹⁸. La încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, biblioteca se afla în subordinea Primăriei Municipiului Alba Iulia, având ca personal, un director și un paznic⁹⁹.

În anul 1948 se număra și ea printre instituțiile solicitate de Ministerul Artelor și Informațiilor, prin Serviciul Cultural Județean¹⁰⁰, să furnizeze evidențele colecțiilor. Ca urmare a acestei dispoziții, la sfârșitul anului s-a realizat un inventar general al patrimoniului bibliotecii¹⁰¹. La 4 martie 1949, în urma unei hotărâri a Ministerului Cultelor, Biblioteca Batthyáneum a fost închisă și sigilată, fiind vizate de această măsură biblioteca și tezaurul. Se pare că s-a ajuns la această măsură extremă datorită intervenției lui Dumitru Ciumbrudean, consilier cultural la acea dată, care lansase acuze la adresa personalului, pretinzând că, din bibliotecă, s-ar fi furat incunabule¹⁰². Cel mai probabil, era vorba de patru manuscrise care lipseau la inventarul din anul 1948 și care, ulterior, s-a dovedit că fuseseră împrumutate, unul dintre ele, încă din anul 1931, Universității din Cracovia, în timp ce altele trei se aflau la un cleric din Târgu Mureș¹⁰³. Însă motivele oficiale invocate pentru închiderea bibliotecii au fost altele, personalului reproșându-i-se lipsa cataloagelor, existența în depozite a numeroase cărți neinventariate, precum

---

⁹⁶ Pentru structura și evoluția colecțiilor, vezi Dârja 2007a, p. 98-108.

⁹⁷ Dârja 2007b, p. 505.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 507.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 508, nota 112.

¹⁰⁰ MNUAI, dosar *Copii iulie 1948*, f. 12.

¹⁰¹ Dârja 2007b, p. 508.

¹⁰² Rotar 2018, p. 353.

¹⁰³ Dârja 2007b, p. 509, nota 118.

și depozitarea necorespunzătoare a volumelor care au aparținut Liceului Majláth¹⁰⁴.

În luna iunie a anului 1950, muzeul Bibliotecii Batthyáneum, la fel ca toate instituțiile cu acest profil, a intrat în subordinea Comitetului pentru Așezămintele Culturale¹⁰⁵. Informațiile desprinse din fișele de activitate și din chestionarele completate de directorul bibliotecii în anul 1950, la solicitarea Secțiunii Culturale a Comitetului Provizoriu al Județului Alba, permit creionarea situației acesteia în primii ani ai regimului comunist. Denumirea oficială a entității care făcea raportările, în condițiile în care biblioteca rămânea în continuare sigilată, era „Colecțiile bibliotecii diecezane r. cat. « Batthyáneum »”. Profilul acesteia era mixt, în cadrul ei existând colecții de artă, arheologie, numismatică și științele naturii. Patrimoniul pe care-l deținea număra, în luna iunie, 10677 de piese, dintre care 3846 erau expuse, iar 6831 erau păstrate în depozit¹⁰⁶. Acestea însă nu se puteau vizita, datorită situației în care se afla biblioteca¹⁰⁷. Din cele șase încăperi care le adăposteau, doar trei dintre ele urmau a fi accesibile publicului. Clădirea mai deținea și alte patru camere ce serveau drept birouri și ca locuințe pentru personal. Avea și un spațiu amenajat ca depozit. Nu deținea atelier și nici laborator sau sală de conferințe¹⁰⁸.

În ceea ce privește personalul bibliotecii, acesta era încă numit de episcopul romano-catolic. Exista funcția de director, ocupată de 10 ani de Iuliu Jellmann, absolvent de teologie, și cea de îngrijitor-paznic¹⁰⁹. Ulterior, postul de director i-a fost încredințat lui Virgil Vingărzan¹¹⁰, un fost tipograf, membru al PCR, începând cu anul 1944¹¹¹, iar în 1951 biblioteca a

---

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 509, nota 119.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 509.

¹⁰⁶ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 19.

¹⁰⁷ Într-un chestionar datând din 19 august 1950, la întrebarea dacă muzeul era deschis spre vizitare, s-a răspuns astfel: „Biblioteca fiind în prezent închisă, și localurile pentru colecții sunt închise”. Secțiunea a III-a a aceluiași document reflectă atenția pe care noul regim o acorda instituțiilor muzeale, prin prisma rolului pe care acestea îl puteau juca în propaganda procomunistă și prosovietică. La întrebarea „Muzeul are material care să reflecte relațiile româno-ruse și româno-sovietice?”, directorul bibliotecii infirma deținerea unor astfel de bunuri. În schimb, avea documente și monede care puteau fi folosite în expoziții dedicate celorlalte state est-europene intrate recent în sfera de influență sovietică. În cazul întrebării „Are material care poate fi folosit în cadrul luptei pentru pace?”, reține atenția răspunsul „Cărți cu conținut exclusiv pacifist nu se găsesc, însă în cadrul luptei pentru pace se pot folosi comentarii ref. la textele Sf. Scripturi cu conținut pacifist” (*ibidem*, f. 22, 24).

¹⁰⁸ *Ibidem*, f. 22-23.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 26.

¹¹⁰ Fișele de activitate lunare, expediate Serviciului Muzee și Monumente, au fost semnate toate de Iuliu Jellmann, în calitate de director, inclusiv cea din decembrie 1950 (*ibidem*, f. 11v, 19v, 63v, 70v, 71v).

¹¹¹ Rotar 2018, p. 341.

intrat în subordinea Ministerului Culturii și Cultelor, Direcția Bibliotecii a RPR¹¹².

Muzeul Arheologic și Numismatic din Aiud

Colecțiile în jurul cărora s-a constituit Muzeul de Istorie din Aiud făceau parte, inițial, din așa-numitul *Raritatum et rerum naturalium museum*, fondat în anul 1796¹¹³, în cadrul Colegiului Bethlen, de profesorul Ferencz Benkő (1745-1816)¹¹⁴. În afară de speciile de istorie naturală, în patrimoniul acestui muzeu școlar se aflau și artefacte de factură istorică, precum idoli, unelte litice, vase grecești și sigilii¹¹⁵. În timp, numărul acestora a crescut, observându-se o preferință pentru colecționarea de piese numismatice și de medalii, în anul 1868 ajungând să dețină aproximativ 2000 de astfel de bunuri¹¹⁶.

Colecția de antichități fondată de Károly P. Szathmáry (1831-1891), în anul 1862, însuma inițial aproximativ 100 de artefacte din piatră și din bronz, numărul acestora înregistrând o creștere remarcabilă până la sfârșitul secolului, ca urmare a activității lui Karol Herepei. Prin eforturile sale s-a reușit achiziționarea unei părți a depozitelor de bronzuri de la Șpălnaca și s-au făcut săpături arheologice pe raza comitatului.

Până la izbucnirea Primului Război Mondial, numărul pieselor din cele două colecții a crescut substanțial, muzeul ajungând să dețină, în anul 1914, 3621 de monede și medalii. La 1918 colecția de artefacte arheologice număra 9057 de piese, cărora li se adăugau și 836 de bunuri istorice. De asemenea, exista și o colecție de etnografie, care se constituise la sfârșitul secolului al XIX-lea, alcătuită din 1424 de obiecte¹¹⁷. În 1922, la patru ani de la încheierea războiului, 119 monede și alte 30 de artefacte din colecția de antichități se mai aflau la Budapesta¹¹⁸. În perioada interbelică, dezvoltarea colecțiilor a avut un ritm mai lent, situație care s-a datorat, în principal, finanțării modeste de care beneficia colegiul, în calitatea sa de școală confesională¹¹⁹.

Un chestionar din 3 august 1950¹²⁰ și un referat adresat Comitetului pentru Așezămintele Culturale din RPR, Serviciul Muzeu și Monumente, la

---

¹¹² Dârja 2007b, p. 510.

¹¹³ Opreș 1994, p. 73.

¹¹⁴ Chișu *et alii* 1972, p. 863.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 864.

¹¹⁶ Tákacs 1993, p. 53

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ Petranu 1922, p. 171.

¹¹⁹ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 67f.

¹²⁰ *Ibidem*, f. 45-46.

începutul lunii septembrie¹²¹, ambele întocmite de profesorul de istorie Iosif Köble, custodele muzeului, oferă informații destul de detaliate cu privire la situația în care se aflau, la acea dată, colecțiile cu caracter istoric ale „Liceului Mixt Maghiar din Aiud”, fostul Colegiu Bethlen. În toamna anului 1944, în contextul apropierei liniei frontului de Aiud, clădirea muzeului a fost evacuată, colecțiile fiind depozitate în curte, în condiții total improprii. Potrivit lui Köble, atunci s-au pierdut multe dintre bunuri, cel mai mult având de suferit colecția de numismatică, căreia i s-au rătăcit și inventarele¹²². După ce a trecut pericolul, Iosif Köble s-a ocupat voluntar de recuperarea bunurilor și a început reorganizarea muzeului, în același spațiu, sprijinit de „profesorul universitar Dr. Roșca Martin din Cluj”¹²³. În 1950 muzeul încă nu se putea vizita și, mai mult, nu avea personal, Iosif Köble lucrând la verificarea bunurilor, în vederea inventarierii, în timpul lui liber. Singura colecție care mai avea probleme era cea de numismatică, însă Köble a reușit să realizeze unele determinări cu ajutorul profesorului István Kovács (1880-1955) din Cluj¹²⁴.

Pentru deschiderea Muzeului Arheologic și Numismatic din Aiud și pentru ca activitatea acestuia să se desfășoare în bune condiții, Iosif Köble a propus Serviciului Muzee și Monumente un plan de acțiune, care permitea rezolvarea tuturor problemelor existente în toamna anului 1950. În primul rând, se cerea transferarea muzeului, aflat încă în subordinea Liceului Mixt Maghiar, de la Ministerul Învățământului Public, la Comitetul pentru Așezămintele Culturale al RPR, Serviciul Muzee și Monumente. De asemenea, se impunea încadrarea personalului necesar, solicitându-se asigurarea unui buget de 33000 de lei, pentru 1951, care să permită salarizarea unui custode-director, a unui gestionar și a unui îngrijitor, timp de un an. Se dorea și formarea unui grup de amatori, care să ajute la dezvoltarea ulterioară a muzeului. Din acesta urmau să facă parte profesorii: Nicolae Vintilă, Ida Horvath, Emanoil Ioan și Adalbert Vass¹²⁵.

O altă problemă care trebuia rezolvată era cea a localului. Din clădirea alocată muzeului, acesta putea folosi numai parterul. În două dintre cele trei camere ale acestuia se aflau colecțiile de arheologie și numismatică, iar în una era amenajat depozitul. Etajul era folosit de Sindicatul Mixt. Pentru ca

---

¹²¹ *Ibidem*, f. 67-68.

¹²² *Ibidem*, f. 67f.

¹²³ Este vorba de arheologul și profesorul clujean Márton Roska (1880-1961). Însă Iosif Köble a beneficiat de sprijinul său pentru o scurtă perioadă de timp, deoarece, până la sfârșitul anului 1944, acesta a părăsit România, stabilindu-se în Ungaria (pentru biografia și activitatea lui Márton Roska, vezi Gáll 2010, p. 281-306).

¹²⁴ SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 67f.

¹²⁵ *Ibidem*, f. 67v.

activitatea muzeului să se desfășoare într-un mod corespunzător, era necesar ca și etajul să-i revină, dobândindu-se astfel încă patru încăperi și un hol.

Secțiunea Culturală a Comitetului Provizoriu al Județului Alba a agreat propunerile profesorului Iosif Köble, la 6 septembrie 1950 expediindu-le, mai departe, Serviciului Muzee și Monumente din cadrul Comitetului pentru Așezămintele Culturale din RPR, însoțite de o adresă în care se recomanda intervenția urgentă pentru rezolvarea problemelor și încadrarea personalului începând cu luna octombrie¹²⁶.

În anul 1951, muzeul de istorie aiudean deținea 5474 de artefacte arheologice și istorice, în timp ce colecția de numismatică număra aproximativ 5000 de piese¹²⁷.

Colecția Sabin Olea, din comuna Cib, județul Alba

Începuturile colecției datează încă din anul 1921, iar în 1930, când fondatorul ei, Sabin Olea (1907-1984), întocmise un prim inventar, aceasta totaliza 138 de piese¹²⁸. Cu toate acestea, data oficială a constituirii colecției a fost considerată 15 august 1932, ziua în care a fost înzestrată cu o „Carte a vizitatorilor”. Autorizația de funcționare a obținut-o abia în anul 1940, ea fiind reînnoită de autoritățile comuniste, zece ani mai târziu¹²⁹.

Numărul bunurilor din alcătuirea colecției a crescut de-a lungul timpului, ajungând la 378, în anul 1949, iar în 1961, la 1766¹³⁰. Ea cuprindea piese arheologice, istorice, etnografice și cu caracter religios, din această ultimă categorie făcând parte și 32 de icoane. Acestea li se adăugau numeroase documente și tipărituri¹³¹.

Potrivit unui chestionar, datând din 1 august 1950, colecția Sabin Olea era adăpostită de o chilie a mănăstirii ortodoxe, fostă greco-catolică, iar între piesele expuse predominau cele religioase, fiind vizitată de aproximativ 100 de persoane, lunar. Localul nu necesita reparații, însă era lipsit de utilități. De asemenea, nu deținea un spațiu destinat depozitării bunurilor neexpuse și nici arhivă. În ceea ce privește finanțarea activității sale, preotul Sabin Olea sublinia faptul că muzeul său nu a primit niciodată subvenții de la stat, el suportând singur toate cheltuielile constituirii și expunerii colecției. Avea însă un ajutor, în persoana lui Valer-Petru Olea, fiul său, proaspăt absolvent al Liceului Teoretic din Abrud. Sabin Olea arăta că erau necesare fonduri

---

¹²⁶ *Ibidem*, f. 66.

¹²⁷ Chițu *et alii* 1972, p. 868.

¹²⁸ Olea, Dumitran 2001, p. 301.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 300.

¹³⁰ Popa 1961, p. 269.

¹³¹ *Ibidem*, p. 272.

pentru sporirea colecției și pentru o mai bună punere în valoare a patrimoniului acesteia¹³².

În anul 1958 a fost mutată în casa parohială, de unde a fost evacuată în 1960 și adăpostită „provizoriu” în „cooperativa” satului. Ulterior, Sabin Olea a depus eforturi pentru a obține sprijinul consiliului parohial și al autorităților raionale în încercarea de redobândire a casei parohiale, în vederea reinstalării acolo a colecției sale. Acțiunile sale nu au fost încununete de succes și, în aceste condiții, în anul 1967, Olea a vândut colecția muzeului din Alba Iulia¹³³.

Concluzii

Transformările suferite de muzeele și de colecțiile de profil din județul Alba, în perioada postbelică, se înscriu în tendințele generale ale prefacerii muzeologiei românești, care au dus, în cele din urmă, la subordonarea acesteia aparatului de propagandă perfecționat de regimul comunist. Amestecul politicului în activitatea muzeelor, din primii ani de după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, s-a intensificat treptat, culminând cu controlul total instituit asupra lor după proclamarea Republicii Populare Române. Reformarea muzeelor, cerută imperativ de Partid, trebuia grăbită, astfel încât mesajul transmis publicului să fie în ton cu ideologia comunistă. Mai mult, era imperios necesar ca ruptura de trecut să se producă cât mai rapid și să fie totală, iar clasei muncitoare și țărănimii să le fie oferite o nouă viziune asupra trecutului și prezentului societății românești, în ton cu materialismul dialectic și istoric. Atunci când specialiștii nu au răspuns solicitărilor puterii, au fost înlăturați, ajungându-se chiar la înlocuirea completă a personalului unora dintre muzee, de cele mai multe ori cu nespecialiști, cum s-a întâmplat în anul 1949 și în cazul Muzeului Regional din Alba Iulia. Nou-veniții și-au asumat misiunea reformării expozițiilor, în ton cu așteptările Partidului.

Dintre activitățile care definesc menirea unui muzeu, cel mai mult a avut de suferit valorificarea cercetării științifice, în condițiile în care rezultatele acesteia trebuiau transmise publicului prin filtrul cenzurii comuniste și puse în slujba propagandei. În ciuda conformării la politica oficială, problemele cu care se confruntau muzeele și colecțiile din județul Alba, încă din perioada interbelică, au rămas nerezolvate, afectând și celelalte funcții specifice muzeologiei moderne, dezvoltarea colecțiilor și conservarea acestora.

În aceste condiții, evoluția firească a muzeelor a fost deturnată, ele ajungând în scurt timp să joace un rol important în cadrul propagandei

---

¹³² SJAANR, fond *Inspectoratul Școlar al Județului Alba*, dosar 79/1950, f. 57-59.

¹³³ Olea, Dumitran 2001, p. 301.

comuniste. Simbolurile vechii orânduiri au fost eliminate din expoziții, locul lor fiind luat de cele ale noii ideologii. Portretele marilor eroi ai neamului au fost înlocuite cu cele ale lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, iar istoria românilor a fost complet reinterpretată, ajungând aproape de nerecunoscut¹³⁴.

Abrevieri bibliografice

- Aldea, Moga 1986 – Ioan Al. Aldea, Vasile Moga, *Ion Berciu (3 III 1904-6 II 1986)*, în *Apulum*, XXIII, 1986, p. 389-390.
- Banu 1956 – Gheorghe Banu, *Rolul muzeelor în înfăptuirea revoluției culturale*, în *D.AMN.SRD*, I, 1956, p. 7-10.
- Berciu 1946 – Ion Berciu, *Scurtă dare de seamă pe anii 1943-1945*, în *Apulum*, II, 1946, p. 437-440.
- Berciu, Anghel 1965 – Ion Berciu, Gheorghe Anghel, *Alba Iulia. Mic îndreptar turistic*, București, 1965.
- Berciu, Berciu 1949 – Dumitru Berciu, Ion Berciu, *Săpături și cercetări arheologice în anii 1944-1947*, în *Apulum*, III, 1949, p. 1-44.
- Bosomitu 2008 – Ștefan Bosomitu, *Planificare, implementare, control. Apariția și dezvoltarea aparatului de propagandă comunist în România. 1944-1950*, în *Structuri de partid și de stat în timpul regimului comunist. Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România*, vol. III, Iași, 2008, p. 19-48.
- Ciulavu 2014 – Florin Ciulavu, *Monede emise de monetăria de la Alba Iulia în perioada 1764-1859, din colecția „Dr. Friedrich Mauksch” (Sebeș)*, în *Terra Sebus*, 6, 2014, p. 559-583.
- Chițu et alii 1972 – Lidia Chițu, Matilda Tákacs, Ladislau Lörincz, *Muzeele aindene la 175 de ani de la înființare*, în *Apulum*, X, 1972, p. 863-869.
- Copilaș 2013 – Emanuel Copilaș, *De la monarhie la republică populară: România în intervalul 1945-1947. O retrospectivă politică*, în *AIIGB*, LII, supliment, 2013, p. 395-421.
- Cora 2014 – Delia Cora, *Propaganda politică pentru și în timpul naționalizării comuniste*, în *AnB*, s.n., Arheologie-Istorie, XXII, 2014, p. 475-485.
- Cutean, Mircea 2017 – Smaranda Cutean, Gabriela Mircea, *Alte donă „tablouri regale” din colecțiile Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia*, în *Apulum*, LIV, 2017, p. 173-200.
- Cutean, Mircea 2018 – Smaranda Cutean, Gabriela Mircea, *Două portrete regale: Regele Ferdinand și Regina Maria*, în Tudor Roșu (coord), *Muzeul Național al Unirii – 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, 2018, p. 250-251.
- Dărămuș 2009 – Gheorghe Dărămuș, *Ion Berciu și Muzeul din Sebeș*, în *Terra Sebus*, 1, 2009, p. 389-399.

---

¹³⁴ Denize 2009, p. 143.

Muzee și colecții muzeale din județul Alba în primii ani ai regimului comunist

- Dârja 1997 – Ileana Dârja, *Din istoria Bibliotecii „Batthyáneum”*. Etapa I: 1798-1826, în *Apulum*, XXXIV, 1997, p. 341-365.
- Dârja 2007a – Ileana Dârja, *Colecțiile arhivistice și muzeale ale Bibliotecii Naționale a României filiala „Batthyáneum” din Alba Iulia*, în *Gând românesc*, I, 2007, 3, p. 98-108.
- Dârja 2007b – Ileana Dârja, *Din istoria Bibliotecii Naționale a României Filiala „Batthyáneum” din Alba Iulia. Etapele II-IV (1826-1961)*, în *Apulum*, XLIV, 2007, p. 497-514.
- Deheleanu 2015 – Adrian Deheleanu, *Istoria vieții culturale și literare în România comunistă*, în *AnA*, 1, 2015, p. 517-542.
- Denize 2009 – Eugen Denize, *Propaganda comunistă în România (1948-1953)*, Târgoviște, 2009.
- Fleșer 2006 – Gheorghe Fleșer, *Cetatea Alba Iulia - edificii istorice și amenajări urbanistice*, Alba Iulia, 2006.
- Gáll 2010 – Erwin Gáll, *Márton Roska (1880-1961) și cercetarea arheologică a secolelor X-XI*, în *SCIVA*, 61, 2010, 3-4, p. 281-306.
- Josan 1985 – Nicolae Josan, *Muzeul Unirii Alba Iulia*, București, 1985.
- MNUAI – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.
- Moga, Mârza 1990-1993 – Valer Moga, Eva Mârza, *Muzeul Unirii din Alba Iulia (I)*, în *Apulum*, XXVII-XXX, 1990-1993, p. 417-442.
- Moga, Mârza 1993 – Valer Moga, Eva Mârza, *Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia. I. Începuturile*, în Ion Mărgineanu, Dan Dorin Ovidiu (coord.), *Breviar*, Alba Iulia, 1993, p. 7-36.
- Moldovan 2012 – Grigore Moldovan, *Cultură și politică în România anilor '50. Considerații pe marginea impunerii modelului pedagogic sovietic în predarea istoriei*, în *RB*, XXVI, 2012, p. 353-368.
- Nicoară 2017 – Mihai Teodor Nicoară, *Revoluția culturală în România în primul deceniu comunist*, în Emanuel Grosu, Anca-Diana Bibiri, Camelia Grădinaru, Andreea Mironescu, Roxana Patraș (ed.), *Revolutions. The Archeology of Change*, Iași, 2017, p. 584-594.
- Olea, Dumitran 2001 – Valer-Petru Olea, Ana Dumitran, *Din istoricul colecției muzeale „Sabin Olea” - Cib*, în *Apulum*, XXXVIII/2, 2002, p. 299-328.
- Opriș 1981 – Ioan Opriș, *Muzeul Unirii și ocrotirea patrimoniului cultural*, în *Apulum*, XIX, 1981, p. 507-524.
- Opriș 1994 – Ioan Opriș, *Istoria muzeelor din România*, București, 1994.
- Petranu 1922 – Coriolan Petranu, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș: trecutul, prezentul și administrarea lor*, București, 1922.
- Popa 1961 – Alexandru Popa, *Colecția muzeală Sabin Olea din Cib-sat, r. Alba*, în *Apulum*, III, 1961, p. 269-274.
- Popa 2018 – Cristian Ioan Popa, *Primul muzeu din Alba Iulia*, în Laura Stanciu (coord.), *Alba Iulia. Memoria urbis*, Cluj-Napoca, 2018, p. 232-235.
- Popa-Gorjanu 2018 – Cosmin Popa-Gorjanu, *Biblioteca Batthyáneum*, în Laura Stanciu (coord.), *Alba Iulia. Memoria urbis*, Cluj-Napoca, 2018, p. 178-180.
- Roșu 2018 – Tudor Roșu, *Pagini ale istoriei muzeului albaiulian: 1888-2018*, în Tudor Roșu (coord.), *Muzeul Național al Unirii – 130 de ani în 130 de piese*, Alba Iulia, 2018, p. 10-32.
- Rotar 2018 – Marius Rotar, *Comuniști albaiulieni până la 23 august 1944. Cazul unui oraș din provincie*, în *Terra Sebus*, 10, 2018, p. 333-374.

Călin Anghel

Simina 2002

– Marcel Simina, *Karl Haldenwang – precursor al arheologiei în Transilvania*, în Annemarie Röder (coord.), *Dan hier ist beser zu leben als in dem Schwabenland: von deutschen Südwesten in das Banat und nach Siebenbürgen*, Stuttgart, 2002, p. 217-225.

SJAANR

Stoica 2018

– Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale ale României.
– Adrian-Claudiu Stoica, *Cultural Stalinism in Romania*, în *JRLS*, 13, 2018, p. 68-73.

Streitfeld 1973

– Theobald Streitfeld, *Colecționarii Hans Ungar și Karl Haldenwang*, în *Apulum*, XI, 1973, p. 873-877.

Streitfeld, Berciu 1974

– Theobald Streitfeld, Ion I. Berciu, *Medicul și colecționarul dr. Friedrich Mauksch (16.VII.1864-22.II.1932)*, în *Apulum*, XII, 1974, p. 673-678.

Șandru 2007

– Dumitru Șandru, *Comunizarea societății românești în anii 1944-1947*, București, 2007.

Ștefănescu 2010

– Simona Ștefănescu, „Cultura tradițională” în România în perioada comunistă. O analiză din perspectiva studiilor culturale, în *RRS*, s.n., XXI, 2010, 3-4, p. 234-259.

Tákacs 1993

– Matilda Tákacs, *Muzeul de Istorie din Aiud*, în Ion Mărgineanu, Dorin O. Dan (coord.), *Breviar*, Alba Iulia, 1993, p. 52-62.

Tismăneanu et alii 2007

– Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile (ed.), *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România. Raport final*, București, 2007.

Velimirovici 2015

– Felician Velimirovici, *Istorie și istorici în România comunistă (1948-1989)*, Cluj-Napoca, 2015.

Verzea 2003

– Mihaela Cristina Verzea, *Partidul-stat. Redimensionarea vieții cultural-spirituale în perioada 1948-1950*, în *MN*, XV, 2003, p. 401-424.

Wollmann 2004

– Volker Wollmann, *Ion Berciu (1904-2004)*, în *Apulum*, XLI, 2004, p. 1-60.

LISTA ABREVIERILOR DE PERIODICE

- AAH** – Acta Archaeologica Hungarica (actualmente Acta Archaeologica). Budapesta.
- ABLR** – Archäologische Berichte des Landkreises Rotenburg. Wümme.
- ACMI** – Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, secția pentru Transilvania. Cluj-Napoca.
- Acta** – Acta (Siculica). Muzeul Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
- ActaArch** – Acta Archaeologica. Budapesta.
- ActaMN** – Acta Musei Napocensis. Muzeul de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
- ActaMP** – Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.
- Acta Theriologica** – Acta Theriologica. Mammal Research Institute PAS.
- AÉ** – Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művészettörténeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapesta.
- AIHAI/AIIX** – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
- AIICCMER** – Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. București.
- AIIGB** – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”. Series Historica. Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca.
- AIP** – Arheološki institut Posebna izdanja. Belgrad.
- AISC** – Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj-Napoca.
- Altertum** – Das Altertum. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin.
- Alt-Thüringen** – Alt-Thüringen. Museum of Prehistory and Early History of Thuringia.
- AM** – Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași.
- AMET** – Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei. Muzeul Etnografic al Transilvaniei. Cluj-Napoca.
- AMM** – Acta Moldaviae Meridionalis. Muzeul Județean Vaslui.
- AnA** – Analele Aradului. Societatea Culturală „Asociația Națională Arădeană pentru cultura poporului român”. Arad.

- AnB** – Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Național al Banatului. Timișoara.
- AnBr** – Analele Brăilei. Muzeul Brăilei „Carol I”. Brăila.
- AnD** – Analele Dobrogei. Revista Societății Culturale Dobrogene. Constanța (1920-1923). Cernăuți (1924-1938). Din 1995, seria nouă a publicației este editată de Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.
- Angustia** – Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
- Antiquity** – Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
- AO** – Arhivele Olteniei (serie nouă). Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova.
- Apulum** – Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.
- ArcheoSciences** – ArcheoSciences, revue d'archéométrie. Groupe des Méthodes Pluridisciplinaires Contribuant à l'Archéologie.
- ArchHist** – Archaeologia historica. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Brno.
- Argesis** – Argesis. Studii și comunicări. Seria Istorie. Muzeul Județean Argeș. Pitești.
- ArhMed** – Arheologia Medievală. Reșița, Cluj-Napoca.
- ArhSom** – Arhiva Someșeană. Muzeul Năsăudean. Năsăud.
- ASC** – Archeologie ve středních Čechách. Praga.
- Astra Salvensis** – Astra Salvensis. Cercul Salva al ASTRA. Salva.
- ASUAIC** – Annales Scientifiques de l'Université „Al. I. Cuza”. Iași.
- ATS** – Acta Terrae Septemcastrensis. Sibiu.
- AUASH** – Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- AUASJ** – Annales Universitatis Apulensis. Series Jurisprudentia. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- AUDJG** – Analele Universității „Dunărea de Jos” Galați. Seria Istorie. Universitatea „Dunărea de Jos” Galați.
- AVSL** – Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
- BAM** – Bibliotheca Archaeologica Moldaviae. Iași.
- Banatica** – Banatica. Muzeul de Istorie al Județului Caraș-Severin. Reșița.
- BAR** – British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
- BB** – Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
- BCȘS** – Buletinul Cercurilor Științifice Studentești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

Bergbaukunde	– Bergbaukunde. Leipzig.
BHAUT	– Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis. Universitatea de Vest. Timișoara.
BMA	– Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.
BMB	– Berliner Münzblätter. Berlin.
BMJT	– Buletinul Muzeului Județean Teleorman – seria Arheologie. Alexandria.
BMN	– Bibliotheca Musei Napocensis. Muzeul de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
BMÖ	– Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich. Österreichische Gesellschaft für Mittelalterarchäologie. Viena.
BMP	– Bibliotheca Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.
BMS	– Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
Brukenthal	– Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BS	– Bibliotheca Septemcastrensis, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.
BSNR	– Buletinul Societății Numismatice Române. București.
BTh	– Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
BUA	– Bibliotheca Universitatis Apulensis. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
BudRég	– Budapest Régiségei. Budapesti Történeti Múzeum. Budapesta.
Bulletin	– Bulletin de l'Association Pro Aventico. Lausanne.
Bylye Gody	– Bylye Gody. International Network Center for Fundamental and Applied Research. Washington.
CA	– Cercetări arheologice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
Caietele ARA	– Caietele ARA: arhitectură, restaurare, arheologie. București.
Caietele CNSAS	– Caietele CNSAS. Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. București.
CAH	– Communicationes Archaeologicae Hungariae. Budapesta.
Carpica	– Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău.
Carinthia I	– Carinthia I. Zeitschrift für geschichtliche Landeskunde von Kärnten. Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten. Klagenfurt.
CCA	– Cronica cercetărilor arheologice. cIMeC. București.

- Celticum** – Celticum. Supplément à OGAM-Tradition celtique. Rennes.
- CMA** – Concilium mediæ aevi. Zeitschrift für Geschichte, Kunst und Kultur des Mittelalters und der Frühen Neuzeit.
- CNRS** – Centre national de la recherche scientifique. Paris.
- CollMed** – Collegium Mediense. Comunicări științifice. Colegiul Tehnic „Mediense” Mediaș.
- Cumania** – Cumania. A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezetének Évkönyve. Kecskemét.
- Cumidava** – Cumidava. Muzeul Județean de Istorie Brașov.
- Dacia** – Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. București.
- Dacia Magazin** – Dacia magazin. Dacia Revival International Society. New York.
- DAMN.SRD** – Din activitatea muzeelor noastre. Studii, referate, documente. Sfatul Popular al Regiunii Ploiești. Muzeul Regional de Istorie Ploiești.
- Danubius** – Danubius. Muzeul de Istorie. Galați.
- DR** – Dacoromania. Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca al Academiei Române. Cluj-Napoca
- EJA** – European Journal of Archaeology. European Association of Archaeologists.
- EphNap** – Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca.
- FI** – Fișe de Istorie. Muzeul de Istorie Bistrița (continuată de *Revista Bistriței*).
- FolArch** – Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapesta.
- FVL** – Forschungen zur Volks- und Landeskunde. Sibiu.
- Gând românesc** – Gând românesc. Asociația culturală „Gând Românesc, Gând European”. Alba Iulia.
- Germania** – Germania, Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt pe Main.
- Godišnjak** – Godišnjak grada Beograda. Beograd.
- Hierasus** – Hierasus. Muzeul Județean Botoșani.
- Hileya** – Hileya: naukovyy visnyk. Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M. P. Drahomanov. Kiev.
- HU** – Historia Urbana. Academia Română. Comisia de Istorie a Orașelor din România. București.

- IJMP** – International Journal of Modern Physics: Conference Series.
- Istros** – Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
- JAS** – Journal of Archaeological Science. Elsevier.
- JASREP** – Journal of Archaeological Science: Reports. Elsevier.
- JKK** – Jahrbuch der Kaiserlich-Königlichen Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. Viena.
- JRA** – Journal of Roman Archaeology. Editorial Committee of the Journal of Roman Archaeology.
- JRLS** – Journal of Romanian Literary Studies. ALPHA Institute for Multicultural Studies. Târgu Mureș.
- JSKV** – Jahrbuch des siebenbürgischen Karpathen-Vereins. Hermannstadt (Sibiu), I-XXX (1881-1922).
- JSRI** – Journal for the Study of Religions & Ideologies. The Academic Society for the Research of Religions and Ideologies. Cluj-Napoca.
- Közlemények** – Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtarából. Cluj-Napoca.
- Kühn-Archiv** – Kühn-Archiv. Berlin.
- LIUGC** – Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj. Institutul de Geografie al Universității din Cluj. Cluj-Napoca.
- Limba română** – Limba română. Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”. București.
- LSCMIB** – Lucrările Stațiunii de Cercetări Marine „prof. Ioan Borcea” Agigea. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași.
- Marisia** – Marisia. Muzeul Județean Târgu Mureș.
- MAQ** – Medium Aevum Quotidianum. Krems.
- MCA** – Materiale și cercetări arheologice. București.
- MI** – Magazin istoric. București.
- MKKCC** – Mittheilungen der K. K. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. Viena.
- Mousaios** – Mousaios. Muzeul Județean Buzău.
- MN** – Muzeul Național. Muzeul Național de Istorie a României. București.
- Münzen Revue** – Münzen Revue. International Coin Trend Journal.
- NAC** – Numismatica e Antichità Classiche - Quaderni Ticinesi. Lugano.
- Naukovi zapysky** – Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka. Ser. Istoriia. Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni V. Hnatiuka. Ternopil'.

NIMPR	– Nuclear Instruments and Methods in Physics Research Section B: Beam Interactions with Materials and Atoms. Elsevier.
Notae Numismaticae	– Notae Numismaticae. Zapiski numizmatyczne. Cracovia.
NZ	– Numismatische Zeitung: Blätter für Münz-, Wappen- und Siegel-Kunde. Weissensee.
ONS	– Obshchestvennye nauki i sovremennost'. Rossiyskaya Akademiya Nauk. Moscova.
PA	– Patrimonium Apulense. Direcția Județeană pentru Cultură Alba. Alba Iulia.
PB	– Patrimonium Banaticum. Direcția Județeană pentru Cultură Timiș. Timișoara.
Pferdeheilkunde	– Pferdeheilkunde. Equine Medicine. Official Organ of the German Veterinary Association, Section – Equine Medicine. Baden-Baden.
PHN. Istoriia	– Problemy humanitarnykh nauk. Ser. Istoriia. Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko. Drohobîci.
Plural	– Plural. Revista Departamentului de Istorie și Geografie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” Chișinău.
PRA	– Proceedings of the Romanian Academy, Series A: Mathematics, Physics, Technical Sciences Information Science. Academia Română.
Prilozi	– Prilozi. Instituta za arheologiju u Zagrebu. Zagreb.
Problemy istorii	– Problemy istorii i istoriografii. Sbornik dokladov mezhvuzovskoy nauchnoy konferentsii. Federal'noye gosudarstvennoye avtonomnoye obrazovatel'noye uchrezhdeniye vysshego obrazovaniya Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy elektrotekhnicheskiy universitet LETI imeni V. I. Ul'yanova (Lenina). Sankt Petersburg.
QFA	– Quaderni Friulani di Archeologia. Società Friulana di Archeologia onlus. Udine.
RA	– Revista arhivelor. Arhivele Naționale ale României. București.
RAE	– Revue Archéologique de l'Est. Société archéologique de l'Est. Dijon.
RAN	– Révue Archéologique de Narbonnaise. Paris.
RAP	– Revue Archéologique de Picardie. Societe des antiquaires de Picardie.
RB	– Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.

Lista abrevierilor de periodice

- REF** – Revista de Etnografie și Folclor. Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”. Academia Română. București.
- RevArh** – Revista Arheologică. Centrul de Arheologie al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei. Chișinău.
- RHSEE/RESEE** – Revue historique du sud-est européen. Academia Română. București, Paris (din 1963 Revue des études sud-est européennes).
- RI** – Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
- RITL** – Revista de Istorie și Teorie Literară. Academia Română. Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. București.
- RJP** – Romanian Journal of Physics. București.
- RMNK** – Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach. Kielce.
- RMV** – Rad Muzeja Vojvodine. Novi Sad.
- RN** – Revue Numismatique. Société française de numismatique. Paris.
- ROB** – ROB. Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.
- RP** – Revista pădurilor. Societatea „Progresul silvic”.
- RRH** – Revue Roumaine d’Histoire. Academia Română. București.
- RRS** – Revista Română de Sociologie. Institutul de Sociologie al Academiei Române. București.
- Rusin** – Rusin. Ob’yednannyya “rus”. Toms’kyy derzhavnyy universytet. Kyshyniv. Tomsk.
- SAI** – Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice și Filologice a RPR. București.
- Sargetia** – Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.
- SCA** – Studii și Cercetări de Antropologie. Institutul de Antropologie „Francisc I. Rainer”. Academia Română. București.
- SCIV(A)** – Studii și cercetări de istoria veche (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie). București.
- SCN** – Studii și Cercetări de Numismatică. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București.
- Skhid** – Skhid. Ukrainian Cultural Centre. Institute of Industrial Economics of National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of Philosophy named after G. S. Skovoroda of National Academy of Sciences of Ukraine. Zaporizhzhya National University.
- SlovArch** – Slovenská Archeológia. Nitra.

- SP** – Studii de Preistorie. Asociația Română de Arheologie. București.
- SprArch** – Sprawozdania Archeologiczne. Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Ośrodek Archeologii Gór i Wyzyn w Krakowie. Cracovia.
- SS** – Siebenbürgische Semesterblätter. Arbeitskreis für siebenbürgische Landeskunde. München.
- Studii Clasice** – Studii Clasice. Societatea de Studii Clasice din R.S.R. București.
- ST** – Studii teologice. Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română. București.
- StComCaransebeș** – Studii și Cercetări de Etnografie și Istorie Caransebeș. Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță Caransebeș.
- StComSibiu** – Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
- StComSM** – Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare.
- SUCSH** – Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu.
- SympThrac** – Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
- Terra Sebus** – Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
- TMNHN** – Travaux du Muséum National d’Histoire Naturelle. Muzeul Național de Istorie Naturală Grigore Antipa. București.
- Transilvania** – Transilvania. Complexul Național Muzeal ASTRA. Sibiu.
- Universul Juridic** – Universul Juridic. Revistă lunară de doctrină și jurisprudență. București.
- VAH** – Varia Archaeologica Hungarica. Budapesta.
- Vestnik Nizhegorodskoy** – Vestnik Nizhegorodskoy akademii Ministerstva vnutrennikh del Rossii. Nizhegorodskaya akademiya Ministerstva vnutrennikh del Rossiyskoy Federatsii. Nizhniy Novgorod.
- Vestnik Voronezhskogo** – Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya Gumanitarnye nauki. Voronezhskiy gosudarstvennyy universitet. Voronej.
- Vestnik Tomskogo** – Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya Istoriya. Tomskiy gosudarstvennyy universitet. Tomsk.
- Vestnik Tverskogo** – Vestnik Tverskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya Istoriya. Tver.
- Veterinarski glasnik Br** – Veterinarski Glasnik Br. University of Belgrade. Belgrad.

Lista abrevierilor de periodice

- Visnyk** – Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. Seriya: Istoriya, ekonomika, filosofiya. Kyyivs'kyy natsional'nyy movnyy universytet. Kiev.
- Vjesnik** – Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku. Arheološki muzej Split.
- VTT** – Veszprémi Történelmi Tá. Veszprém.
- WA** – Wiadomości Archeologiczne. Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie. Varşovia.
- ZfAM** – Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters. Bonn.
- ZfTZ** – Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie: Organ der Reichsarbeitsgemeinschaft Tierzucht im Forschungsdienst (continuă: Zeitschrift für Züchtung. Reihe B, Tierzüchtung und Züchtungsbiologie). Berlin, Hamburg.
- Ziridava** – Ziridava. Muzeul Judeţean Arad.
- ZISP** – Zhurnal issledovaniy sotsial'noy politiki. Natsional'nyy issledovatel'skiy universitet “Vysshaya shkola ekonomiki”. Moscova.
- ZSL** – Zeitschrift für siebenbürgische Landeskunde. (Arbeitskreis für siebenbürgische Landeskunde). Heidelberg.
- ZVHGL** – Zeitschrift des Vereins für hessische Geschichte und Landeskunde, Neue Folge. Kassel.